

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 28 maja 2013 r. *

Odwołanie — Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa (WPZiB) — Środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z Osamą bin Ladenem, siecią Al-Kaida i talibami — Rozporządzenie (WE) nr 881/2002 — Skarga o stwierdzenie nieważności — Wykreślenie zainteresowanego z wykazu osób i podmiotów — Interes prawny

W sprawie C-239/12 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 13 maja 2012 r.,

Abdulbasit Abdulrahim, zamieszkały w Londynie (Zjednoczone Królestwo), reprezentowany przez P. Mosera, QC, oraz E. Grievesa, barrister, upoważnionych przez H. Millera, solicitor,

wnosząca odwołanie,

w której drugą stroną są:

Rada Unii Europejskiej, reprezentowana przez E. Finnegan oraz G. Étienne'a, działających w charakterze pełnomocników,

Komisja Europejska, reprezentowana przez E. Paasivirtę oraz G. Valera Jordanę, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, K. Lenaerts, wiceprezes, M. Ilešić, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Rosas (sprawozdawca), G. Arestis, J. Malenovský i E. Jarašiūnas, prezesi izb, E. Juhász, A. Borg Barthet, C. Toader, C.G. Fernlund, J.L. da Cruz Vilaça i C. Vajda, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 grudnia 2012 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 22 stycznia 2013 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: angielski.

Wyrok

- 1 W swoim odwołaniu A. Abdulrahim wnosi o uchylenie postanowienia Sądu Unii Europejskiej z dnia 28 lutego 2012 r. w sprawie T-127/09 Abdulrahim przeciwko Radzie i Komisji (zwanego dalej „zaskarżonym postanowieniem”), w którym Sąd ten orzekł w szczególności o umorzeniu postępowania w przedmiocie wniesionej przez A. Abdulrahima skargi o stwierdzenie nieważności rozporządzenia Rady (WE) nr 881/2002 z dnia 27 maja 2002 r. wprowadzającego niektóre szczególne środki ograniczające skierowane przeciwko niektórym osobom i podmiotom związanym z Osamą bin Ladenem, siecią Al-Kaida i talibami i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 467/2001 zakazujące wywozu niektórych towarów i usług do Afganistanu, wzmacniające zakaz lotów i rozszerzające zamrożenie funduszy i innych środków finansowych w odniesieniu do talibów w Afganistanie (Dz.U. L 139, s. 9), zmienionego rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1330/2008 z dnia 22 grudnia 2008 r. (Dz.U. L 345, s. 60), lub rozporządzenia nr 1330/2008.

Ramy prawne i okoliczności powstania sporu

- 2 W dniu 21 października 2008 r. nazwisko A. Abdulrahima zostało dodane do wykazu sporządzonego przez komitet ds. sankcji ustanowiony rezolucją 1267 (1999) Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych z dnia 15 października 1999 r. w sprawie sytuacji w Afganistanie (zwanego dalej „wykazem komitetu ds. sankcji”).
- 3 Rozporządzeniem nr 1330/2008 nazwisko A. Abdulrahima zostało w związku z tym dodane do wykazu osób i podmiotów, których fundusze i inne środki finansowe powinny zostać zamrożone na mocy rozporządzenia nr 881/2008 (zwanego dalej „spornym wykazem”).
- 4 W pkt 1 załącznika do rozporządzenia nr 1330/2008 dodanie wspomnianego nazwiska zostało uzasadnione w następujący sposób:
„[...] Dodatkowe informacje: a) [...]; b) zaangażowany w gromadzenie środków w imieniu Libijskiej Islamskiej Grupy Walczącej [zwanej dalej „LIGW”]; c) zajmował stanowiska wyższego szczebla w LIGW w Zjednoczonym Królestwie; d) związany z Ghumą Abd’rabbahem, Taherem Nasufem i Abdulbaqi Mohammedem Khaledem, dyrektorami SANABEL Relief Agency, oraz z członkami LIGW w Zjednoczonym Królestwie, m.in. z Ismailem Kamoką, starszym członkiem LIGW w Zjednoczonym Królestwie, uznanym winnym i skazanym w Zjednoczonym Królestwie w czerwcu 2007 r. pod zarzutem finansowania terroryzmu”.
- 5 Pismem, którego podpisany oryginał wpłynął do sekretariatu Sądu w dniu 15 kwietnia 2009 r., A. Abdulrahim wniósł przeciwko Radzie Unii Europejskiej i Komisji Europejskiej skargę, której przedmiotem w istocie było, po pierwsze, żądanie stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 881/2002, zmienionego rozporządzeniem nr 1330/2008, lub rozporządzenia nr 1330/2008 w zakresie, w jakim akty te go dotyczą, a po drugie, żądanie naprawienia szkody spowodowanej jego zdaniem przez te akty. Skarga ta została zarejestrowana pod numerem T-127/09.
- 6 W swojej skardze A. Abdulrahim podniósł, że ani Rada, ani Komisja nie wyjaśniły przyczyn uzasadniających umieszczenie go w spornym wykazie. Nie został on poinformowany o zarzucanych mu okolicznościach i nie został wysłuchany w tym względzie. Dowodził, że środek w postaci zamrożenia należących do niego funduszy narusza jego prawo własności i prawo do życia prywatnego oraz jest nieproporcjonalny. Wreszcie A. Abdulrahim twierdził, że nigdy nie był związany z Osamą bin Ladenem ani z siecią Al-Kaida bądź talibami. Odnosząc się do pisma z Foreign and Commonwealth Office z dnia 5 listopada 2008 r. wskazującego na powiązanie z Al-Kaidą za pośrednictwem LIGW, podniósł, że o ile część afgańskiej grupy LIGW przyłączyła się do Al-Kaidy w 2007 r., o tyle nie dotyczyło to wszystkich członków grupy. W każdym razie A. Abdulrahim przestał być związany z LIGW, poczynawszy od 2001 r.

- 7 W dniu 22 grudnia 2010 r. nazwisko A. Abdulrahima zostało wykreślone z wykazu komitetu ds. sankcji.
- 8 W dniu 6 stycznia 2011 r. adwokaci A. Abdulrahima zwrócili się pisemnie do Komisji o wykreślenie jego nazwiska ze spornego wykazu.
- 9 Rozporządzeniem Komisji (UE) nr 36/2011 z dnia 18 stycznia 2011 r. zmieniającym po raz 143. rozporządzenie Rady nr 881/2002 (Dz.U. L 14, s. 11) wzmianka dotycząca nazwiska A. Abdulrahima została usunięta ze spornego wykazu.
- 10 Pismem, które wpłynęło do sekretariatu Sądu w dniu 27 lipca 2011 r., Komisja przekazała Sądowi egzemplarz rozporządzenia nr 36/2011.
- 11 Pismem z dnia 17 listopada 2011 r. sekretariat Sądu wezwał strony do pisemnego ustosunkowania się do konsekwencji, jakie należy wyciągnąć – w szczególności w odniesieniu do przedmiotu skargi A. Abdulrahima – z faktu przyjęcia rozporządzenia nr 36/2011.
- 12 W swoich uwagach na piśmie, złożonych w sekretariacie Sądu w dniu 6 grudnia 2011 r., Rada i Komisja zwróciły się do Sądu o uznanie, że skarga o stwierdzenie nieważności stała się bezprzedmiotowa i że należy umorzyć postępowanie w tym względzie. Co do żądania odszkodowania i kosztów instytucje te podtrzymały swoje poprzednie wnioski.
- 13 W swoich uwagach na piśmie, złożonych w sekretariacie Sądu w dniu 6 grudnia 2011 r., A. Abdulrahim sprzeciwił się temu, by umorzono postępowanie w odniesieniu do żądań dotyczących stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 1330/2008. Opierając się w szczególności na pkt 46–51 wyroku Sądu z dnia 3 kwietnia 2008 r. w sprawie T-229/02 PKK przeciwko Radzie, powołał się na argumenty streszczone w pkt 19 zaskarżonego postanowienia, na które to argumenty Sąd odpowiedział w tymże zaskarżonym postanowieniu.

Zaskarżone postanowienie

- 14 Zaskarżone postanowienie zostało wydane na podstawie art. 113 regulaminu postępowania przed Sądem, zgodnie z którym Sąd może w każdym czasie, po wysłuchaniu stron, stwierdzić z urzędu, że skarga jest niedopuszczalna ze względu na bezwzględne przeszkody procesowe, albo stwierdzić, iż skarga stała się bezprzedmiotowa i że nie ma potrzeby jej rozpatrywania.
- 15 W pkt 22 zaskarżonego postanowienia Sąd przypomniał orzecznictwo, zgodnie z którym zarówno przedmiot sporu, jak i interes prawny skarżącego muszą istnieć, pod rygorem umorzenia postępowania, do momentu wydania orzeczenia sądowego, co oznacza, że skarga powinna w efekcie móc doprowadzić do poprawy sytuacji skarżącego (zob. wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 2007 r. w sprawie C-362/05 P Wunenburger przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4333, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; zob. także podobnie wyrok Sądu z dnia 10 grudnia 2010 r. w sprawach połączonych od T-494/08 do T-500/08 i T-509/08 Ryanair przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5723, pkt 42, 43).
- 16 W pkt 24 zaskarżonego postanowienia Sąd przypomniał również orzecznictwo, zgodnie z którym wycofanie lub uchylenie w pewnych okolicznościach zaskarżonego aktu przez instytucję pozwaną powoduje, iż skarga o stwierdzenie nieważności staje się bezprzedmiotowa, jako że strona skarżąca wskutek tego osiąga zamierzony rezultat i uzyskuje całkowitą satysfakcję (zob. postanowienia Sądu: z dnia 28 marca 2006 r. w sprawie T-451/04 Mediocurso przeciwko Komisji, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 6 lipca 2011 r.: w sprawie T-142/11 SIR przeciwko Radzie, pkt 18; a także w sprawie T-160/11 Petroci przeciwko Radzie, pkt 15).

- 17 W pkt 27 zaskarżonego postanowienia Sąd stwierdził, że rozporządzeniem nr 36/2011 Komisja dokonała usunięcia ze spornego wykazu wzmianki dotyczącej nazwiska A. Abdulrahima, wynikającej z rozporządzenia nr 1330/2008. Zdaniem Sądu usunięcie takie objęło uchylenie wspomnianego rozporządzenia w zakresie, w jakim akt ten dotyczył skarżącego.
- 18 W pkt 29 i 30 zaskarżonego postanowienia Sąd przypomniał, że oczywiście w ramach skargi o stwierdzenie nieważności strona skarżąca może zachować interes w uzyskaniu stwierdzenia nieważności aktu uchylonego w trakcie postępowania, jeżeli stwierdzenie nieważności tego aktu może samo w sobie mieć skutki prawne (postanowienia Sądu: z dnia 14 marca 1997 r. w sprawie T-25/96 *Arbeitsgemeinschaft Deutscher Luftfahrt-Unternehmen i Hapag-Lloyd przeciwko Komisji*, Rec. s. II-363, pkt 16; a także z dnia 10 marca 2005 r. w sprawie T-184/01 *IMS Health przeciwko Komisji*, Zb.Orz. s. II-817, pkt 38). W razie stwierdzenia nieważności aktu instytucja, która ten akt wydała, jest bowiem zobowiązana na mocy art. 266 TFUE podjąć działania niezbędne do wykonania wyroku. Środki te nie mają związku z usunięciem aktu jako takim z porządku prawnego Unii, gdyż skutek ten wynika z samej istoty stwierdzenia nieważności aktu przez sędziego. Dotyczą one raczej usunięcia niezgodności z prawem ustalonych w wyroku stwierdzającym nieważność. W ten sposób dana instytucja może być skłoniąca do dokonania przywrócenia sytuacji skarżącego do odpowiedniego stanu lub do zapobieżenia przyjęciu identycznego aktu (zob. ww. postanowienie w sprawie *Arbeitsgemeinschaft Deutscher Luftfahrt-Unternehmen i Hapag-Lloyd przeciwko Komisji*, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 19 W pkt 31 zaskarżonego postanowienia Sąd jednakże orzekł, że w danym przypadku ani z akt sprawy, ani z argumentów skarżącego nie wynika, iż w następstwie przyjęcia rozporządzenia nr 36/2011 skarga o stwierdzenie nieważności może doprowadzić do poprawy jego sytuacji w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w pkt 22 tegoż postanowienia, tak że skarżący miałby zachować interes prawny.
- 20 W szczególności co się tyczy, po pierwsze, okoliczności, zgodnie z którą uchylenie aktu instytucji Unii nie stanowi uznania jego niezgodności z prawem i wywołuje skutek *ex nunc*, w przeciwieństwie do wyroku stwierdzającego nieważność, na podstawie którego akt nieważny jest eliminowany z mocą wsteczną z porządku prawnego i uznawany za nigdy nieistniejący (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 1995 r. w sprawach połączonych T-481/93 i T-484/93 *Exporteurs in Levende Varkens i in. przeciwko Komisji*, Rec. s. II-2941, pkt 46), Sąd zauważył w pkt 32 zaskarżonego postanowienia, iż taka okoliczność nie może stanowić podstawy dla interesu skarżącego w uzyskaniu stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 1330/2008.
- 21 W pkt 33 zaskarżonego postanowienia Sąd wyjaśnił, że w istocie żaden element nie wskazuje, iż usunięcie ze skutkiem *ex tunc* rozporządzenia nr 1330/2008 prowadziłoby do jakiegokolwiek poprawy sytuacji skarżącego. W szczególności nic nie pozwala na uznanie, że wyrok stwierdzający nieważność tego rozporządzenia skłoniłby Komisję na podstawie art. 266 TFUE do przyjęcia środków mających na celu usunięcie niezgodności z prawem, która zostałaby ustalona.
- 22 W pkt 34 zaskarżonego postanowienia Sąd uznał ponadto, że co się tyczy uznania samej podnoszonej niezgodności z prawem, może ono wprawdzie stanowić jedną z postaci naprawienia szkody, których można domagać się w ramach skargi o odszkodowanie na podstawie art. 268 TFUE i 340 TFUE, natomiast jego zdaniem nie wystarcza ono do uzasadnienia dalszego trwania interesu prawnego w odniesieniu do obiektywnego sporu o stwierdzenie nieważności aktów instytucji wszczętego na podstawie art. 263 TFUE i 264 TFUE. W przeciwnym przypadku strona skarżąca zawsze zachowywałaby interes w żądaniu stwierdzenia niezgodności z prawem aktu mimo jego wycofania lub uchylenia, co byłoby niezgodne z orzecznictwem wspomnianym w pkt 24 i 29 zaskarżonego postanowienia i przypomnianym, odpowiednio, w pkt 16 i 18 niniejszego wyroku.
- 23 Co się tyczy jego orzecznictwa, zgodnie z którym strona skarżąca może zachować interes w uzyskaniu stwierdzenia nieważności decyzji nakładającej środki ograniczające, która została uchylona i zastąpiona (zob. podobnie oprócz ww. wyroku w sprawie PKK przeciwko Radzie, pkt 46–51, wyroki Sądu: z dnia

12 grudnia 2006 r. w sprawie T-228/02 Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. II-4665, pkt 35; z dnia 11 lipca 2007 r. w sprawie T-327/03 Al-Aqsa przeciwko Radzie, pkt 39; z dnia 23 października 2008 r. w sprawie T-256/07 People's Mojahedin Organization of Iran przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. II-3019, pkt 48), Sąd stwierdził w pkt 35 zaskarżonego postanowienia, że orzecznictwo to zostało wypracowane w kontekście szczególnym i odmiennym od rozpatrywanego w niniejszym przypadku. W przeciwieństwie do rozporządzenia nr 1330/2008 akty rozpatrywane w tych sprawach zostały bowiem nie tylko uchylone, ale również zastąpione nowymi aktami, przy czym środki ograniczające dotyczące zainteresowanych podmiotów zostały utrzymane. Pierwotne skutki uchylonych aktów nadal zatem obowiązywały w odniesieniu do zainteresowanych podmiotów za pośrednictwem aktów je zastępujących. W niniejszym przypadku zaś rozporządzenie nr 36/2011 dokonuje prostego usunięcia wzmianki dotyczącej nazwiska skarżącego ze spornego wykazu, uchylając zatem w sposób dorozumiany rozporządzenie nr 1330/2008 w zakresie, w jakim go dotyczy, i nie zastępując środków nałożonych tym rozporządzeniem. Skutki wywołane przez to rozporządzenie nie trwają zatem nadal. Co więcej, wspomniane orzecznictwo zasadza się na różnicy istniejącej między skutkami uchylecia i skutkami stwierdzenia nieważności aktu, przy czym okoliczność ta nie ma znaczenia w niniejszym przypadku, jak wynika to z pkt 32 zaskarżonego postanowienia.

- 24 W pkt 36 wspomnianego postanowienia Sąd zauważył, że wspomniane rozróżnienie jest potwierdzone wyrokiem Trybunału z dnia 3 grudnia 2009 r. w sprawach połączonych C-399/06 P i C-403/06 P Hassan i Ayadi przeciwko Radzie i Komisji, Zb.Orz. s. I-11393. Zamiast bowiem automatycznie wyciągnąć wniosek o zachowaniu przez zainteresowanych skarżących interesu prawnego w sprawach, w których zapadł ten wyrok, Trybunał rozpatrzył z urzędu w pkt 57 tego wyroku kwestię, czy w związku z wycofaniem spornego rozporządzenia i jego zastąpieniem z mocą wsteczną przez inny akt istnieje jeszcze potrzeba rozstrzygnięcia tych spraw. Ponadto w pkt 59–63 tegoż wyroku Trybunał zwrócił uwagę na pewną liczbę swoistych cech rozpoznawanego przez siebie przypadku, które pozwoliły mu w pkt 64 i 65 wspomnianego wyroku dojść do wniosku, że „w tych szczególnych okolicznościach”, i w przeciwieństwie do tego, co zostało orzeczone w postanowieniu Trybunału z dnia 8 marca 1993 r. w sprawie C-123/92 Lezzi Pietro przeciwko Komisji, Rec. s. I-809, przyjęcia nowego aktu i jednoczesnego uchylecia rozpatrywanego rozporządzenia nie można uważać za równoważne bezwarunkowemu stwierdzeniu nieważności tego rozporządzenia. Te swoiste cechy nie występują zaś w niniejszym przypadku. W szczególności w niniejszym przypadku rozporządzenie nr 36/2011 jest ostateczne, gdyż nie mogłoby już być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności. Z tego względu można wykluczyć, że rozporządzenie nr 1330/2008 ponownie wejdzie w życie w zakresie, w jakim dotyczy skarżącego, w przeciwieństwie do tego, co Trybunał stwierdził w pkt 63 ww. wyroku w sprawach połączonych Hassan i Ayadi przeciwko Radzie i Komisji.
- 25 Co się tyczy, po drugie, okoliczności, że strona skarżąca może zachować interes w żądaniu stwierdzenia nieważności aktu instytucji Unii, aby zapobiec powtórzeniu się zarzucanej temu aktowi niezgodności z prawem w przyszłości, Sąd przypomniał w pkt 37 zaskarżonego postanowienia, że taki interes prawny, który wynika z art. 266 akapit pierwszy TFUE, istnieje tylko wtedy, gdy do zarzucanej niezgodności z prawem może dojść ponownie w przyszłości niezależnie od okoliczności faktycznych sprawy leżących u źródeł skargi (zob. ww. wyrok w sprawie Wunenburger przeciwko Komisji, pkt 51, 52). W niniejszym przypadku zaś nic w aktach sprawy nie wskazuje, by tak mogło być. Przeciwnie, skoro rozporządzenie nr 36/2011 zostało przyjęte w świetle szczególnej sytuacji skarżącego, a także – zapewne – rozwoju sytuacji w Libii, Sąd uznał, że nie wydaje się prawdopodobne, by do zarzucanej niezgodności z prawem mogło dojść ponownie w przyszłości niezależnie od okoliczności faktycznych leżących u źródeł skargi.
- 26 Co się tyczy, po trzecie, argumentu dotyczącego tego, że istnieje nadrzędny interes publiczny w nałożeniu sankcji za zarzucane naruszenie imperatywnej normy prawa międzynarodowego, Sąd stwierdził w pkt 38 zaskarżonego postanowienia, iż choć nie należy uznać bezkarności Komisji w tym względzie, argument ten nie wystarcza do uzasadnienia osobistego interesu skarżącego w kontynuowaniu postępowania w przedmiocie skargi. O ile – jak zauważa skarżący – Komisja

powinna przestrzegać imperatywnych norm prawa międzynarodowego i nie ma prawa wydać decyzji opartej na informacjach uzyskanych w wyniku tortur, o tyle skarżący nie jest uprawniony do działania w interesie prawa lub instytucji i może powoływać się tylko na interes i zarzuty, które mają charakter osobisty (zob. podobnie wyrok z dnia 30 czerwca 1983 r. w sprawie 85/82 Schloh przeciwko Radzie, Rec. s. 2105, pkt 14).

- 27 Co się tyczy, po czwarte, ewentualnych szkodliwych skutków, które mogą w odpowiednim przypadku wynikać z zarzucanej niezgodności z prawem rozporządzenia nr 1330/2008, Sąd podniósł w pkt 39 zaskarżonego postanowienia, że żądanie umorzenia postępowania sformułowane przez pozwane instytucje odnosi się wyłącznie do żądań dotyczących stwierdzenia nieważności tego rozporządzenia. Abdulbasit Abdulrahim mógłby zatem nadal domagać się naprawienia szkody, którą swoim zdaniem poniósł, w ramach wniosku o odszkodowanie opartego na art. 268 TFUE i art. 340 akapity drugi i trzeci TFUE.
- 28 Co się tyczy wreszcie, po piąte, argumentu dotyczącego podnoszonej konieczności uzyskania rozstrzygnięcia co do zasadności rozpatrywanej skargi dla celów uzyskania zwrotu kosztów poniesionych przez skarżącego, Sąd w pkt 40 zaskarżonego postanowienia odesłał w tym względzie do swojego rozstrzygnięcia dotyczącego kosztów.
- 29 W pkt 41 zaskarżonego postanowienia Sąd doszedł do wniosku, że należy umorzyć postępowanie w przedmiocie żądań dotyczących stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 1330/2008.
- 30 Co się tyczy wniosku o odszkodowanie, Sąd uznał, że w świetle dokumentów procesowych, wskazówek widniejących w aktach sprawy i wyjaśnień przedstawionych przez strony w ich pismach wydaje się on oczywiście pozbawiony wszelkiej podstawy prawnej, a nawet oczywiście niedopuszczalny.
- 31 Przypomniawszy w pkt 45 zaskarżonego postanowienia przesłanki powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii ze względu na bezprawne zachowanie jej organów, Sąd orzekł w pkt 48 tegoż postanowienia, że szkoda nie została ani wyliczona, ani wykazana.
- 32 Sąd również orzekł w pkt 52 zaskarżonego postanowienia, że nie został wykazany związek przyczynowy pomiędzy aktami rozpatrywanymi w niniejszej sprawie a zarzucaną szkodą, gdyż szkoda materialna, jaką miał ponieść A. Abdulrahim, wynikająca z niedostępności jego funduszy, środków finansowych oraz innych zasobów gospodarczych i polegająca na pozbawieniu go możliwości korzystania z nich, miała swoją bezpośrednią i natychmiastową przyczynę nie w przyjęciu tych aktów, ale w wydaniu wcześniejszych decyzji, mianowicie, po pierwsze, decyzji komitetu ds. sankcji z dnia 21 października 2008 r. o dodaniu jego nazwiska do wykazu tego komitetu, a po drugie, decyzji władz Zjednoczonego Królestwa o zastosowaniu wobec zainteresowanego środków ograniczających.

Żądania stron w postępowaniu odwoławczym

- 33 Abdulbasit Abdulrahim zwraca się do Trybunału o:
- uchylenie zaskarżonego postanowienia;
 - uznanie, że skarga o stwierdzenie nieważności nie była bezprzedmiotowa;
 - przekazanie sprawy Sądowi do ponownego rozpoznania w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności; oraz
 - obciążenie Komisji kosztami postępowania odwoławczego oraz kosztami postępowania przed Sądem, w tym kosztami związanymi z przedstawieniem uwag w odpowiedzi na wezwanie Sądu.

- 34 Rada i Komisja wnoszą do Trybunału o oddalenie odwołania i obciążenie A. Abdulrahima kosztami postępowania.

W przedmiocie odwołania

- 35 Na poparcie swojego odwołania wnoszący je powołuje się na swoje prawo do skutecznego środka prawnego oraz skutecznej ochrony sądowej. Poza orzecznictwem Trybunału (wyroki: z dnia 25 lipca 2002 r. w sprawie C-50/00 P Unión de Pequeños Agricultores przeciwko Radzie, Rec. s. I-6677, pkt 38, 39; a także z dnia 18 stycznia 2007 r. w sprawie C-229/05 P PKK i KNK przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-439, pkt 76, 77) wnoszący odwołanie przywołuje art. 47 i art. 52 ust. 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) oraz jej art. 7, który jest równoważny art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”) i który przewiduje, że każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komunikowania się.
- 36 Konkretniej na poparcie swojej argumentacji wnoszący odwołanie powołuje się na dwa zarzuty, z których pierwszy obejmuje trzy części.

W przedmiocie zarzutu pierwszego

W przedmiocie pierwszej części zarzutu pierwszego, dotyczącej naruszenia prawa przez Sąd poprzez pominięcie wysłuchania rzecznika generalnego

- 37 Wnoszący odwołanie podnosi, że poprzez pominięcie wysłuchania rzecznika generalnego przed podjęciem rozstrzygnięcia Sąd naruszył art. 114 § 4 regulaminu postępowania przed Sądem, do którego odsyła art. 113 tego regulaminu, będący podstawą wydania zaskarżonego postanowienia.
- 38 Jednakże, jak słusznie przypomniały Rada i Komisja, obowiązek wysłuchania przez Sąd rzecznika generalnego przed podjęciem rozstrzygnięcia należy analizować w świetle art. 2 ust. 2 i art. 18 i 19 regulaminu postępowania przed Sądem, z których wynika, po pierwsze, że wyznaczenie sędziego Sądu jako rzecznika generalnego jest fakultatywne, gdy Sąd zasiada w składzie izby, a po drugie, że odniesienia do rzecznika generalnego we wspomnianym regulaminie postępowania mają zastosowanie tylko do przypadków, w których sędzia został faktycznie wyznaczony jako rzecznik generalny (postanowienia: z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie C-580/08 P Srinivasan przeciwko Rzecznikowi Praw Obywatelskich, pkt 35; z dnia 22 października 2010 r. w sprawie, C-266/10 P Seacid przeciwko Parlamentowi i Radzie, pkt 11; wyrok z dnia 22 września 2011 r. w sprawie C-426/10 P Bell & Ross przeciwko OHIM, Zb.Orz. s. I-8849, pkt 28).
- 39 Skoro nie został wyznaczony rzecznik generalny w celu rozpoznania wniesionej przez A. Abdulrahima do Sądu skargi, powierzonej drugiej izbie Sądu, nie istniał obowiązek wysłuchania rzecznika generalnego przed uznaniem, że należy umorzyć postępowanie.
- 40 W rezultacie pierwsza część zarzutu pierwszego nie jest zasadna.

W przedmiocie drugiej części zarzutu pierwszego, dotyczącej naruszenia prawa do rzetelnego procesu

- 41 Wnoszący odwołanie uważa, że poprzez niewezwanie strony skarżącej do przedstawienia uwag dotyczących potrzeby otwarcia części ustnej postępowania Sąd naruszył prawo do rzetelnego procesu. Podkreśla on, iż art. 120 regulaminu postępowania przed Trybunałem w brzmieniu obowiązującym w dacie wniesienia odwołania przewiduje, że strona może przedstawić uwagi, zanim zostanie podjęta

decyzja o ewentualnym otwarciu części ustnej postępowania. Zdaniem wnoszącego odwołanie nic nie uzasadnia innego podejścia w odniesieniu do Sądu, a art. 114 regulaminu postępowania przed Sądem, stosownie do wykładni nadanej mu przez ten Sąd, nie jest zgodny z art. 47 karty.

- 42 W tym względzie należy zauważyć, że z zastosowaniem art. 113 regulaminu postępowania przed Sądem nie wiąże się koniecznie otwarcie części ustnej, ponieważ Sąd może na podstawie art. 114 § 3 swojego regulaminu postępowania, do którego odsyła art. 113 tegoż regulaminu, orzec po przeprowadzeniu jedynie procedury pisemnej (wyroki: z dnia 19 stycznia 2006 r. w sprawie C-547/03 P AIT przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-845, pkt 35; z dnia 2 maja 2006 r. w sprawie C-417/04 P Regione Siciliana, Zb.Orz. s. I-3881, pkt 37).
- 43 Jednakże art. 113 regulaminu postępowania przed Sądem nakazuje Sądowi wysłuchanie stron przed stwierdzeniem, że skarga jest niedopuszczalna z uwagi na bezwzględne przeszkody procesowe lub że skarga stała się bezprzedmiotowa i nie ma potrzeby jej rozpatrywania. Zgodnie z tym przepisem wnoszący odwołanie został wezwany do pisemnego ustosunkowania się co do konsekwencji, jakie należy wyciągnąć z przyjęcia rozporządzenia nr 36/2011, w szczególności w świetle przedmiotu wniesionej przez niego skargi. Z tego względu mógł spodziewać się, że Sąd, w razie gdy uzna, iż skarga stała się bezprzedmiotowa, orzeknie w drodze postanowienia, gdyż chodzi tu o jeden z określonych w art. 113 przypadków, w których Sąd może orzec w każdym czasie.
- 44 Wynika z tego, że wbrew temu, co twierdzi wnoszący odwołanie, Sąd nie naruszył prawa do rzetelnego procesu, zagwarantowanego przez art. 47 karty, wzywając go do wypowiedzenia się co do dalszego istnienia przedmiotu skargi, lecz nie zwracając się o odniesienie się do tego, czy stosowne jest otwarcie części ustnej postępowania.
- 45 Z powyższego wynika, że druga część zarzutu pierwszego nie jest zasadna.

W przedmiocie trzeciej części zarzutu pierwszego, dotyczącej naruszenia prawa przez Sąd poprzez nieotwarcie części ustnej postępowania

- 46 W trzeciej części zarzutu pierwszego wnoszący odwołanie podnosi, że Sąd naruszył prawo poprzez nieotwarcie części ustnej postępowania. Uważa on, że wyłącznie wyjątkowo Sąd ma możliwość pominięcia tej części, która stanowi istotny element środków przekazanych stronie skarżącej w celu skutecznego podnoszenia swoich argumentów. Zdaniem wnoszącego odwołanie część ustna postępowania może zostać pominięta tylko w przypadkach, w których nie występuje żadna istotna kwestia prawna lub faktyczna. Zauważa on, że po skierowaniu przez niego do Sądu odpowiedzi dotyczącej zachowania przez niego interesu prawnego i sformułowaniu przez Radę i Komisję zdawkowych uwag Sąd orzekł bezpośrednio.
- 47 Wnoszący odwołanie podnosi, że prawie całe rozumowanie Sądu dotyczy tematów i orzecznictwa, które nie były roztrząsane i co do których wnoszący odwołanie nie miał możliwości ustosunkowania się ani na piśmie, ani ustnie. Abstrahując od orzecznictwa przytoczonego przez Sąd, zdaniem wnoszącego odwołanie Sąd w szczególności podkreślił okoliczności faktyczne dotyczące sytuacji w Libii oraz to, że nie wydaje się prawdopodobne, by zarzucana niezgodność z prawem mogła się powtórzyć w przyszłości.
- 48 Jak przypomina Komisja, Sąd, zgodnie z art. 113 i z art. 114 § 3 regulaminu postępowania przed Sądem, mógł wydać zaskarżone postanowienie, nie otwierając części ustnej postępowania, skoro uznał, że jest wystarczająco poinformowany i że wnoszący odwołanie miał możliwość – z której zresztą skorzystał – przedstawienia na wezwanie Sądu uwag na piśmie co do żądań dotyczących umorzenia postępowania przedstawionych przez pozwane instytucje i podniesienia tym samym argumentów, na podstawie których sprzeciwił się tym żądaniom.

- 49 Co się tyczy uzasadnienia zaskarżonego postanowienia i przytoczonego w nim orzecznictwa, ważne jest, aby podkreślić, że o ile to na Sądzie spoczywa obowiązek przestrzegania przysługującego stronom prawa do obrony, o tyle Sąd nie może jednak być obowiązany do zwracania się o zajęcie stanowiska co do rozumowania, które zamierza przyjąć w celu rozstrzygnięcia rozpatrywanego przez siebie sporu.
- 50 Z powyższego wynika, że trzecia część zarzutu pierwszego także nie jest zasadna i z tego względu zarzutu tego nie można uwzględnić.

W przedmiocie zarzutu drugiego, dotyczącego tego, że Sąd naruszył prawo, orzekając, iż skarga stała się bezprzedmiotowa

Argumenty stron

- 51 Abdulbasit Abdulrahim podnosi, że Sąd zastosował zbyt restrykcyjne kryterium pojęcia interesu prawnego. Jego zdaniem skarga nie powinna zostać uznana za bezprzedmiotową, jeśli najmniejsza poniesiona szkoda może zostać naprawiona w wyniku kontynuacji rozpoznawania tej skargi, skoro prowadzi to do poprawy sytuacji skarżącego. W niniejszym przypadku twierdzi, że wniesiona przez niego skarga o stwierdzenie nieważności może spowodować zakończenie ciągłego naruszania przysługującego mu na podstawie art. 8 EKPC prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, przywrócić mu dobre imię, usunąć przeszkody w uzyskaniu zatrudnienia i przemieszczaniu się oraz skutki umieszczenia go w spornym wykazie dla niego samego w zakresie, w jakim umieszczenie to dotyczy jego rodziny i skutkuje poddaniem jej środkom ograniczającym.
- 52 Uważa, że Sąd naruszył prawo i źle zastosował kryterium poprawy sytuacji wynikającej ze stwierdzenia nieważności w pkt 33 zaskarżonego postanowienia, uzależniając jej istnienie od przyjęcia przez Komisję lub Radę na podstawie art. 266 TFUE środków mających na celu usunięcie niezgodności z prawem, która zostałaby ustalona. W niektórych określonych sytuacjach stwierdzenie nieważności aktu nie wymaga przyjęcia żadnego późniejszego środka. Ponadto stwierdzenie nieważności nie może być uzależnione od okoliczności, że podmiot, który wydał akt, jest zobowiązany działać następnie w pewien sposób.
- 53 Zdaniem wnoszącego odwołanie rozstrzygnięcie Sądu narusza gwarancję proceduralną wynikającą z art. 8 EKPC, zgodnie z którą wnoszący odwołanie powinien mieć możliwość podważenia wysuniętych wobec niego oskarżeń, aby szkoda wyrządzona przez instytucję została naprawiona. Przyjęcie braku interesu prawnego pozwoliłoby Komisji poprzez uchylenie zaskarżonego środka na obejście kontroli sprawowanej przez sądy Unii, co byłoby niezgodne z zasadą państwa prawa i umożliwiłoby tej instytucji uniknięcie wszelkiej odpowiedzialności.
- 54 Wnoszący odwołanie zauważa, że Sąd przyznaje, iż nawet w braku szkody ewentualność powtórzenia się niezgodności z prawem w przyszłości wystarcza do uznania, że dalej istnieje interes w kontynuowaniu postępowania (ww. wyrok w sprawie Wunenburger przeciwko Komisji, pkt 58, 59). Podnosi, że w niniejszym przypadku naruszenie art. 8 EKPC polega na wykorzystaniu dowodów uzyskanych wskutek tortur. Jednakże jego zdaniem Sąd pominął systemowy charakter nieprawidłowości, na które powołał się wnoszący odwołanie na poparcie swojej skargi, a które mogą się powtórzyć. Wnoszący odwołanie ma zatem oczywisty interes w uzyskaniu rozstrzygnięcia tej kwestii poprzez orzeczenie sądowe, gdyż stanowi ona podstawę jego wskazania jako osoby związanej z organizacją terrorystyczną.
- 55 W każdym razie wnoszący odwołanie uważa, że ze względu na szybką ewolucję sytuacji politycznej, która leży u źródeł środków ograniczających takich jak wprowadzone rozporządzeniem nr 1330/2008, podejście Sądu jest w szczególności niepokojące. Wykreślenie jego nazwiska ze spornego wykazu nie jest bowiem umotywowane i Sąd nie może wnosić, że wnoszący odwołanie nie zostanie na nowo umieszczony w tym wykazie. Umieszczenie wnoszącego odwołanie w tym wykazie można by

przywołać jako podstawę każdego przyszłego żądania państwa członkowskiego mającego na celu ponowne umieszczenie go we wspomnianym wykazie lub na poparcie takiego żądania. Wreszcie nie można pominąć wpływu szybkich zmian sytuacji politycznej, jak przyznał to Sąd, odnosząc się do sytuacji w Libii.

- 56 Rada i Komisja podkreślają, że wnoszący odwołanie żądał uchylecia dotyczących go środków ograniczających i że przyjęcie rozporządzenia nr 36/2011 miało taki skutek. Przypominają one w tym względzie orzecznictwo, zgodnie z którym interes w uzyskaniu stwierdzenia nieważności uchylonego aktu zakłada, iż stwierdzenie nieważności tego aktu może samo w sobie mieć skutki prawne.
- 57 W tym względzie Rada i Komisja podważają argumenty wnoszącego odwołanie odnoszące się do zachowania interesu prawnego dotyczącego przywrócenia mu dobrego imienia i zapobieżenia ponownemu umieszczeniu go w spornym wykazie. Komisja przypomina, że ewentualny wyrok nie mógłby odnosić się do okresu sprzed dnia 22 grudnia 2008 r., daty umieszczenia wnoszącego odwołanie w spornym wykazie. Ponadto w swojej skardze wnoszący odwołanie powołał się na zarzuty dotyczące naruszenia prawa do obrony, ochrony sądowej i prawa własności, ale nie powołał się na istnienie błędu w ocenie co do kwestii tego, czy był związany z Al-Kaidą, czy nie. W tych okolicznościach wyrok stwierdzający nieważność rozporządzenia nr 1330/2008 oparty na zarzutach proceduralnych nie skutkowałby jego rehabilitacją.
- 58 Rada i Komisja uważają również, że brak wydania przez Sąd wyroku co do istoty nie powoduje ryzyka, iż umieszczenie wnoszącego odwołanie w wykazie ponownie zacznie obowiązywać. Rozporządzenie Rady (UE) nr 1286/2009 z dnia 22 grudnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie nr 881/2002 (Dz.U. L 346, s. 42) dodało bowiem do tego ostatniego rozporządzenia art. 7a, na mocy którego decyzja o ponownym umieszczeniu może zostać podjęta dopiero po otrzymaniu przez Komisję uzasadnienia od Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, które Komisja powinna po przyjęciu swojej decyzji o umieszczeniu bezzwłocznie przekazać danej osobie, aby umożliwić jej przedstawienie uwag dla celów ewentualnej weryfikacji przez Komisję jej decyzji. W niniejszym przypadku decyzja Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych o wykreśleniu wnoszącego odwołania z wykazu komitetu ds. sankcji nie pozostawia żadnych wątpliwości co do braku ponownego umieszczenia wnoszącego odwołanie w tym wykazie przy braku zmiany okoliczności faktycznych. Ponadto wyrok Sądu nie miałby wpływu na decyzję Rady Bezpieczeństwa o wykreśleniu zainteresowanego ze wspomnianego wykazu w grudniu 2010 r.
- 59 Co się tyczy systemowego charakteru zarzucanych niezgodności z prawem, Rada i Komisja powtarzają, że skarga o stwierdzenie nieważności dotyczyła tylko umieszczenia wnoszącego odwołanie w spornym wykazie i że stwierdzenie nieważności dotyczyłoby tylko wnoszącego odwołanie. Nie powstaje zatem kwestia skutku systemowego.
- 60 Rada i Komisja podkreślają wreszcie różnicę pomiędzy niniejszą sprawą a postępowaniami, w których zapadły ww. wyrok w sprawie PKK przeciwko Radzie oraz pozostałe wyroki przytoczone w odwołaniu. Podnoszą, że w tych ostatnich sprawach skarżący nadal figurowali w wykazach w chwili, gdy sąd orzekał w przedmiocie ich skarg o stwierdzenie nieważności, podczas gdy w niniejszej sprawie nazwisko wnoszącego odwołanie zostało wykreślone ze spornego wykazu. Komisja porównuje także niniejszą sprawę ze sprawą zakończoną wyrokiem z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie C-27/09 P Francja przeciwko People's Mojahedin Organization of Iran, Zb.Orz. s. I-13427, pkt 43–50. W sprawie tej Republika Francuska podnosiła, iż decyzja o włączeniu People's Mojahedin Organization of Iran do wykazu widniejącego w załączniku do wspólnego stanowiska 2001/931/WPZiB w sprawie zastosowania szczególnych środków w celu zwalczania terroryzmu (Dz.U. L 344, s. 93) powinna zostać utrzymana w porządku prawnym Unii, i dlatego zdaniem tego państwa członkowskiego odwołanie wciąż zachowywało swój przedmiot. W niniejszej sprawie zdaniem Komisji nie ma sporu pomiędzy wnoszącym odwołanie a Komisją w odniesieniu do wykreślenia go ze spornego wykazu.

Ocena Trybunału

- 61 W pkt 22 zaskarżonego wyroku Sąd przypomniiał utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym interes prawny skarżącego w odniesieniu do przedmiotu skargi musi istnieć na etapie jej wnoszenia pod rygorem jej niedopuszczalności. Zarówno ten przedmiot skargi, jak i interes prawny muszą istnieć, pod rygorem umorzenia postępowania, do momentu wydania orzeczenia sądowego, co oznacza, że skarga powinna w efekcie móc doprowadzić do poprawy sytuacji skarżącego (zob. ww. wyrok w sprawie Wunenburger przeciwko Komisji, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; a także wyrok z dnia 17 kwietnia 2008 r. w sprawach połączonych C-373/06 P, C-379/06 P i C-382/06 P Flaherty i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-2649, pkt 25).
- 62 W różnych okolicznościach Trybunał uznawał, że interes prawny skarżącego niekoniecznie przestaje istnieć ze względu na to, iż akt zaskarżony przez skarżącego przestał wywoływać skutki w trakcie postępowania.
- 63 Trybunał orzekł zatem w szczególności, że skarżący może zachować interes w żądaniu stwierdzenia nieważności decyzji albo w celu uzyskania przywrócenia swojej sytuacji do poprzedniego stanu (wyrok z dnia 6 marca 1979 r. w sprawie 92/78 Simmenthal przeciwko Komisji, Rec. s. 777, pkt 32), albo w celu spowodowania, by podmiot, który wydał zaskarżony akt, wprowadził w przyszłości odpowiednie zmiany i w ten sposób zapobiegł powtórzeniu się niezgodności z prawem, którą według zarzutów obarczony jest zaskarżony akt (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Simmenthal przeciwko Komisji, pkt 32; wyrok z dnia 24 czerwca 1986 r. w sprawie 53/85 AKZO Chemie i AKZO Chemie UK przeciwko Komisji, Rec. s. 1965, pkt 21; a także ww. wyrok w sprawie Wunenburger przeciwko Komisji, pkt 50).
- 64 W sprawie pomiędzy przedsiębiorstwem, które zostało nieprawidłowo odsunięte od postępowania przetargowego, a Komisją Trybunał orzekł, że nawet w razie gdy ze względu na okoliczności okaże się niemożliwe, by instytucja, która przyjęła akt objęty stwierdzeniem nieważności, wdrożyła nałożony na nią obowiązek podjęcia środków zapewniających wykonanie wyroku stwierdzającego tę nieważność, w odniesieniu do skargi o stwierdzenie nieważności może zostać zachowany interes jako podstawa ewentualnej skargi o stwierdzenie odpowiedzialności (wyrok z dnia 5 marca 1980 r. w sprawie 76/79 Könecke Fleischwarenfabrik przeciwko Komisji, Rec. s. 665, pkt 9).
- 65 Z orzecznictwa tego wynika, że dalsze trwanie interesu prawnego skarżącego musi zostać ocenione in concreto przy uwzględnieniu w szczególności skutków zarzucanej niezgodności z prawem oraz charakteru szkody, której poniesienie się podnosi.
- 66 Przed Sądem, podobnie jak przed Trybunałem, wnoszący odwołanie powołał się na różne przyczyny, które jego zdaniem uzasadniają dalsze trwanie jego interesu prawnego mimo okoliczności, że na mocy rozporządzenia nr 36/2011 jego nazwisko zostało usunięte z tytułu „Osoby fizyczne” załącznika I do rozporządzenia nr 881/2002, zmienionego rozporządzeniem nr 1330/2008. Należy jednakże uściślić, iż nie jest konieczne zbadanie wszystkich powodów, na które powołuje się wnoszący odwołanie, jeśli jeden z nich wystarczy do wykazania, że interes prawny został zachowany.
- 67 W pkt 28 i 31 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, że wskutek przyjęcia rozporządzenia nr 36/2011 – jako że rozporządzenie to usunęło wzmiankę dotyczącą nazwiska A. Abdulrahima ze spornego wykazu – wnoszący odwołanie uzyskał całkowitą satysfakcję, tak że skarga o stwierdzenie nieważności nie mogła już doprowadzić do poprawy jego sytuacji i w rezultacie jego interes prawny przestał istnieć.
- 68 W tym względzie należy zauważyć, że w pkt 32 zaskarżonego wyroku Sąd wprawdzie słusznie przypomniiał rozróżnienie pomiędzy uchyleniem aktu instytucji Unii, które nie stanowi uznania jego niezgodności z prawem i wywołuje skutki ex nunc, a wyrokiem stwierdzającym nieważność, na podstawie którego akt nieważny jest eliminowany z mocą wsteczną z porządku prawnego i jest uznawany za nigdy nieistniejący.

- 69 Jednakże Sąd niesłusznie uznał w ostatnim zdaniu wspomnianego pkt 32, że ta różnica nie jest w stanie uzasadnić interesu A. Abdulrahima w uzyskaniu stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 1330/2008.
- 70 Należy bowiem przypomnieć, że środki ograniczające przyjęte na podstawie rozporządzenia nr 881/2002 mają daleko idące konsekwencje negatywne i istotny wpływ na prawa i wolności danych osób (zob. podobnie wyrok z dnia 3 września 2008 r. w sprawach połączonych C-402/05 P i C-415/05 P Kadi i Al Barakaat International Foundation przeciwko Radzie i Komisji, Zb.Orz. s. I-6351, pkt 361, 375). Poza zamrożeniem funduszy jako takim, które wskutek swojego szerokiego zakresu zakłóca życia zarówno zawodowe, jak i rodzinne określonych osób (zob. w szczególności wyrok z dnia 29 kwietnia 2010 r. w sprawie C-340/08 M i in., Zb.Orz. s. I-3913) i utrudnia dokonanie różnych czynności prawnych (zob. w szczególności wyrok z dnia 11 października 2007 r. w sprawie C-117/06 Möllendorf i Möllendorf-Niehuus, Zb.Orz. s. I-8361), należy wziąć pod uwagę potępienie i nieufność, które towarzyszą publicznemu wskazaniu danych osób jako związanych z organizacją terrorystyczną.
- 71 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 61–67 opinii, interes prawny wnoszącego odwołanie takiego jak A. Abdulrahim trwa pomimo usunięcia jego nazwiska ze spornego wykazu w odniesieniu do uznania przez sąd Unii, że nigdy nie powinien być zostać umieszczony w tym wykazie lub że nie powinien być zostać umieszczony w nim w ramach postępowania, które było prowadzone przez instytucje Unii.
- 72 Jeśli bowiem uznanie niezgodności z prawem zaskarżonego aktu nie może jako takie spowodować naprawienia szkody materialnej lub naruszenia życia prywatnego, to jest jednak w stanie – jak to podnosi A. Abdulrahim – zrehabilitować go lub stanowić jakąś formę zadośćuczynienia za krzywdę, której doznał z powodu tej niezgodności z prawem, oraz w ten sposób uzasadnić dalsze trwanie jego interesu prawnego (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 czerwca 1980 r. w sprawie 155/78 M. przeciwko Komisji, Rec. s. 1797, pkt 6; a także z dnia 7 lutego 1990 r. w sprawie C-343/87 Culin przeciwko Komisji, Rec. s. I-225, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 73 Sąd zatem w sposób błędny w pkt 28 i 31 zaskarżonego postanowienia wywiódł z faktu usunięcia nazwiska wnoszącego odwołanie ze spornego wykazu przez rozporządzenie nr 36/2011, że wnoszący odwołanie uzyskał całkowitą satysfakcję i że jego skarga o stwierdzenie nieważności nie jest w stanie z tego względu doprowadzić do poprawy jego sytuacji.
- 74 Wbrew temu, co podnosiły Rada i Komisja, nie ma znaczenia, że przywoływane przed sądem zarzuty dotyczące stwierdzenia nieważności odnoszą się do uzasadnienia rozpatrywanego aktu lub przestrzegania uprawnień proceduralnych wnoszącego odwołanie. Wskutek stwierdzenia nieważności decyzji o zamrożeniu funduszy z tych względów wnoszący odwołanie mógłby bowiem uzyskać satysfakcję w zakresie, w jakim nasuwa ono poważne wątpliwości co do sposobu skorzystania przez dany organ z jego kompetencji wobec wnoszącego odwołanie.
- 75 W każdym razie wnoszący odwołanie nie przywołał przed Sądem jedynie zarzutów dotyczących naruszenia prawa do obrony, ale zakwestionował również to, że był związany z Al-Kaidą. Jak wynika bowiem z pkt 142–150 skargi wniesionej do Sądu, A. Abdulrahim przeczył, że był zaangażowany w działalność terrorystyczną lub związany z Al-Kaidą, i podnosił, że umieszczenie go w spornym wykazie nastąpiło tylko dlatego, iż należał do wspólnoty uchodźców libijskich, z których niektórzy według władz Zjednoczonego Królestwa mieliby być zaangażowani w działalność terrorystyczną.
- 76 Podobnie nie ma znaczenia, że wyrok stwierdzający nieważność nie mógłby się odnosić do okresu sprzed przyjęcia rozporządzenia nr 1330/2008. Choć bowiem A. Abdulrahim był już umieszczony w wykazie komitetu ds. sankcji i był już objęty środkami ograniczającymi podjętymi przez władze Zjednoczonego Królestwa przed przyjęciem tego rozporządzenia, jak zauważył Sąd w pkt 52

zaskarżonego postanowienia, to jednak umieszczenie go w spornym wykazie mogło przyczynić się do zwiększenia potępienia i nieufności wobec niego, a w rezultacie krzywdy, której według swoich twierdzeń doznał.

- 77 Należy dodać, że wykazy ustanowione przez rozporządzenia Unii mające bezpośrednie zastosowanie nie mają ani takiego samego charakteru, ani takiego samego skutku prawnego na terytorium Unii, jak wykaz komitetu ds. sankcji.
- 78 W pkt 34 zaskarżonego postanowienia Sąd orzekł, że uznanie podnoszonej niezgodności z prawem nie wystarcza do uzasadnienia dalszego trwania interesu prawnego w odniesieniu do obiektywnego sporu o stwierdzenie nieważności aktów instytucji wszczętego na podstawie art. 263 TFUE i 264 TFUE, gdyż w przeciwnym przypadku strona skarżąca zawsze zachowywałaby interes w żądaniu stwierdzenia niezgodności z prawem aktu mimo jego wycofania lub uchylecia, co byłoby niezgodne z orzecznictwem wspomnianym w pkt 24 i 29 wspomnianego postanowienia i przypomnianym w pkt 16 i 18 niniejszego wyroku.
- 79 Wniosek ten jest jednak sprzeczny z orzecznictwem Trybunału, z którego wynika, że uznanie podnoszonej niezgodności z prawem, gdy może ono – jak w niniejszym przypadku – doprowadzić do poprawy sytuacji skarżącego, uzasadnia dalsze trwanie jego interesu prawnego w żądaniu stwierdzenia nieważności, nawet gdy zaskarżony akt przestał wywoływać skutki po wniesieniu przez niego skargi (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie M. przeciwko Komisji, pkt 5, 6; w sprawie AKZO Chemie i AKZO Chemie UK przeciwko Komisji; a także w sprawie Culin przeciwko Komisji, pkt 27–29).
- 80 Wreszcie wspomnianego wniosku nie można także wyprowadzić z orzecznictwa Sądu wymienionego przez ten Sąd w pkt 29 zaskarżonego postanowienia oraz przypomnianego w pkt 18 niniejszego wyroku, gdyż orzecznictwo to opiera się na założeniu, wyjaśnionym w pkt 30 tegoż postanowienia, zgodnie z którym interes prawny istnieje tylko, gdy stwierdzenie nieważności aktu wymaga przyjęcia środków przez instytucję, która wydała akt objęty stwierdzeniem nieważności, zgodnie z art. 266 TFUE. Interes w uzyskaniu stwierdzenia nieważności zaskarżonego aktu trwa zaś nadal, gdy – jak w niniejszym przypadku – owo stwierdzenie nieważności może doprowadzić do poprawy sytuacji skarżącego, i to niezależnie od braku konieczności lub niemożności natury faktycznej przyjęcia przez pozwaną instytucję środków zapewniających wykonanie wyroku stwierdzającego nieważność na podstawie art. 266 TFUE (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie Könecke Fleischwarenfabrik przeciwko Komisji, pkt 9; w sprawie M. przeciwko Komisji, pkt 6; w sprawie AKZO Chemie i AKZO Chemie UK przeciwko Komisji, pkt 21; a także w sprawie Culin przeciwko Komisji, pkt 26).
- 81 Z powyższych rozważań wynika, że wniosek Sądu widniejący w pkt 34 zaskarżonego postanowienia narusza prawo.
- 82 Podobnie Sąd naruszył prawo, stwierdzając w pkt 35 i 36 zaskarżonego postanowienia, iż brak interesu prawnego A. Abdulrahima wynika w szczególności z faktu, że środki ograniczające przyjęte wobec niego rozporządzeniem nr 1330/2008 nie zostały utrzymane i że uchylene tych środków rozporządzeniem nr 36/2011 ma charakter ostateczny, w przeciwieństwie do sytuacji, której dotyczył ww. wyrok w sprawie PKK przeciwko Radzie, powoływany przez wnoszącego odwołanie na poparcie jego argumentacji. Ostateczne uchylene rozporządzenia nr 1330/2008 nie stoi bowiem na przeszkodzie – poprzez usunięcie nazwiska wnoszącego odwołanie ze spornego wykazu – dalszemu trwaniu interesu prawnego w odniesieniu do skutków tego rozporządzenia pomiędzy datą jego wejścia w życie a datą jego uchylene.
- 83 W każdym razie w świetle okoliczności niniejszej sprawy, a w szczególności rozmiaru naruszenia dobrego imienia A. Abdulrahima wynikającego z umieszczenia go w spornym wykazie, jego interes prawny istnieje nadal w odniesieniu do żądania stwierdzenia nieważności rozporządzenia nr 1330/2008 w zakresie, w jakim ono go dotyczy, i uzyskania, w razie gdyby jego skarga została uwzględniona, rehabilitacji oraz tym samym pewnej formy zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

- 84 Z całości powyższych rozważań wynika, że Sąd naruszył prawo, orzekając, iż wnoszący odwołanie stracił interes prawny i tym samym należało umorzyć postępowanie w przedmiocie jego skargi mającej na celu stwierdzenie nieważności rozporządzenia nr 1330/2008 w zakresie, w jakim rozporządzenie to go dotyczy.
- 85 W rezultacie zaskarżone postanowienie należy uchylić w zakresie, w jakim postanowiono w nim, że należy umorzyć postępowanie w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej do Sądu przez A. Abdulrahima.

W przedmiocie odesłania sprawy do Sądu

- 86 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w przypadku uchylenia orzeczenia Sądu Trybunał może wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd.
- 87 Ponieważ Sąd orzekł o umorzeniu postępowania w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności, nie badając jej dopuszczalności ani istoty sporu, Trybunał uznaje, że stan postępowania nie pozwala na rozstrzygnięcie sporu i że należy odesłać sprawę do Sądu i orzec, iż rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Postanowienie Sądu Unii Europejskiej z dnia 28 lutego 2012 r. w sprawie T-127/09 Abdulrahim przeciwko Radzie i Komisji zostaje uchylone w zakresie, w jakim postanowiono w nim o umorzeniu postępowania w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej do Sądu przez Abdulbasita Abdulrahima.**
- 2) Sprawa zostaje przekazana do Sądu Unii Europejskiej w celu ponownego rozpoznania skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej przez Abdulbasita Abdulrahima.**
- 3) Rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

Podpisy